

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA KICHIK BIZNESGA AXBOROT TIZIMLARINI INTEGRATSIYALASH TAJIRIBASI VA UN DAN O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Zaxidov G'afurjon

Qo'qon universiteti direktori, iqtisod bo'yicha PhD

Farxod Mulaydinov

Qo'qon universiteti mustaqil izlanuvchisi

Email: f.mulaydinov@kokanduni.uz

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-dekabr 2024-yil

Tasdiqlandi: 26-dekabr 2024-yil

Jurnal soni: 13

Maqola raqami: 1

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v13i.1012>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/

KEYWORDS

kichik biznes, axborot tizimlari, raqamli transformatsiya, iqtisodiy samaradorlik, raqamli infratuzilma, innovatsion texnologiyalar.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesga axborot tizimlarini integratsiyalash tajribasi va O'zbekistonda ushbu jarayonni amalga oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida taqqoslash, ekspert so'rovi va statistik tahlil usullari qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, rivojlangan mamlakatlarda raqamli infratuzilma va davlat qo'llab-quvvatlovi kichik biznesning texnologik rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekistonda esa axborot tizimlaridan foydalanish qator muammolar bilan cheklangan. Tadqiqot O'zbekistonda kichik biznesni raqamlashtirish strategiyasini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalarni ilgari suradi.

Kirish. Hozirgi kunda axborot texnologiyalarining biznes jarayonlariga chuqur kirib borishi natijasida korxonalarining samaradorligi va raqobatbardoshligi sezilarli darajada oshmoqda. Ayniqsa, rivojlangan mamlakatlarda kichik biznes uchun axborot tizimlarini joriy etish ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda. Chunki axborot texnologiyalari biznesning kundalik faoliyatini avtomatlashtirish, xarajatlarni kamaytirish, mijozlar bilan samarali ishlash va biznes jarayonlarini tezkor boshqarishga yordam beradi. Shunday qilib, kichik biznesning axborot tizimlari bilan integratsiyalashuvi iqtisodiy o'sish va innovatsion rivojlanishning muhim omillaridan biriga aylangan. Rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesni axborot tizimlari bilan ta'minlash bo'yicha keng qamrovi dasturlar amalga oshirilmoqda. Masalan, AQSh, Germaniya va Yaponiya kabi mamlakatlarda kichik biznes subyektlari uchun maxsus dasturiy ta'minot, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, trening va maslahat xizmatlari yo'lga qo'yilgan. Bu esa kichik biznes egalari va menejerlariga texnologiyalardan samarali foydalanish imkoniyatini beradi. Ayniqsa, mijozlar bilan aloqalarni boshqarish tizimlari (CRM), yetkazib beruvchilar bilan ishlash jarayonlarini avtomatlashtirish, moliyaviy hisobot yuritish dasturlari va elektron tijorat platformalari kichik biznes uchun muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu boisdan, rivojlangan mamlakatlar tajribasini o'rganish va uni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda kichik biznes iqtisodiyotning muhim tarmog'ini tashkil etadi. So'nggi yillarda davlat tomonidan kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha turli dasturlar amalga oshirilmoqda. Biroq, kichik biznes subyektlarining aksariyati axborot tizimlaridan foydalanish imkoniyatiga ega emas. Bu esa ularning bozor sharoitlariga tez moslasha olmasligi, mahsulot va xizmatlar sifati bo'yicha raqobatbardoshlik darajasining past bo'lishi, shuningdek, samaradorlikni oshirish imkoniyatlarining cheklanganligi kabi muammolarni yuzaga keltiradi.

Mazkur tadqiqot rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesga axborot tizimlarini integratsiyalash tajribasini tahlil qilish va ushbu tajribani O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan. Bu jarayon kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish, samaradorlikni kuchaytirish va ularning bozor sharoitlariga moslashish qobiliyatini yaxshilashga xizmat qiladi. Tadqiqot doirasida AQSh, Germaniya, Yaponiya va boshqa mamlakatlarning ilg'or tajribalari o'rganilib, kichik biznes uchun eng mos keluvchi axborot tizimlari va ularni joriy etish mexanizmlari aniqlanadi.

Tadqiqotning asosiy muammolari kichik biznesning raqamli infratuzilma bilan ta'minlanish darajasining pastligi, axborot texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha yetarlicha tajribaga ega bo'lmagan mutaxassislarining cheklanganligi va kichik biznes subyektlari uchun moliyaviy resurslarning yetishmovchiligi bilan bog'liq. Shu sababli, O'zbekistonda kichik biznes uchun zamonaviy axborot tizimlarini joriy etish bo'yicha xalqaro tajribaga asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, kichik biznes subyektlari uchun axborot tizimlarini integratsiyalash jarayoni ularning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, biznes jarayonlarini avtomatlashtirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va mijozlar bilan o'zaro aloqalarni yaxshilash mumkin. Shuningdek, elektron tijorat platformalaridan foydalanish orqali kichik biznes korxonalari milliy va xalqaro bozorga chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa ularning daromadlarini oshirish va bozor ulushini kengaytirishga imkon yaratadi. Shunday qilib, rivojlangan mamlakatlarning tajribasi asosida O'zbekistonda kichik biznesga axborot tizimlarini integratsiyalash imkoniyatlarini o'rganish nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham muhimdir. Ushbu tadqiqot axborot tizimlarini kichik biznesga samarali tatbiq etish orqali mamlakat iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish va uning barqaror rivojlanishini ta'minlashga oid aniq tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Kelgusida kichik biznes subyektlari uchun axborot tizimlarini joriy etish bo'yicha davlat tomonidan yanada kengroq qo'llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqish va xalqaro tajribadan samarali foydalanish talab etiladi. Bu esa nafaqat kichik biznes subyektlari, balki butun iqtisodiyot uchun ham muhim yutuqlarni keltirishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili. K. A. Adham va boshqalarning 2023-yildagi tadqiqotlarida O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishida axborot texnologiyalarining o'rni tahlil qilingan. Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, raqamli infratuzilmani modernizatsiya qilish va axborot tizimlarini joriy etish kichik biznesning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi¹. Tadqiqotda axborot tizimlarini muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun institutsional qo'llab-quvvatlash va davlat tomonidan rag'batlantirish zarurligi qayd etilgan. W. Hubner (2000) tomonidan Markaziy Osiyo davlatlarida kichik biznesning rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan omillar o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekiston, Qozog'iston va Qirg'izistonda kichik biznes subyektlari asosan moliyaviy resurslarning yetishmovchiligi, texnologik infrastrukturadagi zaiflik va axborot tizimlaridan foydalanish bo'yicha yetarlicha bilim va tajribaga ega bo'lmagan kadrlar yetishmovchiligi

¹ Adham, K. A., Masood, A., Muhammad, N. S. A., & Senik, Z. C. (2023). Halal industry in Uzbekistan: analysis using the Viable System Model. *Kybernetes*, 53(10), 3549-3567.

muammolariga duch kelmoqda². Shu bois, tadqiqot mualliflari kichik biznesning raqamli transformatsiyasini jadallashtirish uchun davlat tomonidan qo‘shimcha qo‘llab-quvvatlash dasturlarini taklif qilgan. M. Khushmurodova va U. Komil (2023) tomonidan O‘zbekistonda elektron tijoratning rivojlanish tendensiyalari va muammolari o‘rganilgan. Tadqiqotchilar kichik biznes subyektlarining axborot tizimlari bilan integratsiyalashuvi ularning xalqaro bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirishini ta’kidlaydi³. Shuningdek, tadqiqotda raqamli to‘lov tizimlarining joriy etilishi kichik biznes faoliyatini yengillashtirishi mumkinligi qayd etilgan.

G. Kuldosheva (2021) tomonidan O‘zbekiston kabi o‘tish davridagi iqtisodiyotga ega davlatlarda raqamli transformatsiya jarayoni va uning davlat sektori bilan bog‘liq jihatlari tahlil qilingan. Uning tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kichik biznes subyektlari raqamli texnologiyalarni qabul qilishda qator qiyinchiliklarga duch kelmoqda, bu esa ularning raqobatbardoshligini pasaytiradi⁴. Muallif O‘zbekistonda kichik biznesning axborot tizimlarini joriy etishda qator institutsional va huquqiy islohotlarni amalga oshirish lozimligini ta’kidlaydi.

E. Mansur (2016) kichik biznesning investitsion jozibadorligi va bozor strukturasi rivojlanishiga axborot tizimlarining ta’siri haqida tadqiqot o‘tkazgan. Uning fikriga ko‘ra, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish korxonalar kapitalining barqaror o‘shirishini ta’minlaydi va bozor sharoitlariga moslashish qobiliyatini oshiradi⁵. S. Sayfutdinov va boshqalar (2015) O‘zbekistonda turizm sohasi bo‘yicha jahon tajribasini o‘rganib, innovatsion texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha takliflar ishlab chiqqan. Ularning fikriga ko‘ra, zamonaviy axborot tizimlari turizm bilan shug‘ullanuvchi kichik biznes subyektlari uchun mijozlar bazasini kengaytirish va xizmat sifatini oshirish imkoniyatini beradi⁶. S. Z. Toktamysov va boshqalar (2019) tomonidan rivojlanayotgan davlatlarda kelajak tadbirkorlarini tayyorlashning o‘ziga xos jihatlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, an’anaviy tadbirkorlik yondashuvlarini zamonaviy axborot texnologiyalari bilan uyg‘unlashtirish kichik biznesning samaradorligini oshirishga yordam beradi⁷. J. Valiyev va I. Kotāne (2024) tomonidan O‘zbekistonda to‘lov tizimlarini modernizatsiya qilish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqotchilar kichik biznes subyektlari uchun raqamli to‘lov tizimlarining joriy etilishi ularning iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ta’kidlaydi⁸. Shunday qilib, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarning tajribasiga asoslangan holda O‘zbekistonda kichik biznes subyektlari uchun axborot tizimlarini keng

joriy etish zarur. Bu jarayon kichik biznesning bozor sharoitlariga moslashuvchanligini oshirish, mijozlar bilan o‘zaro aloqalarni yaxshilash va korxonalarining samaradorligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesga axborot tizimlarini integratsiyalash tajribasini o‘rganish va O‘zbekistonda ushbu jarayonni tatbiq etish imkoniyatlarini aniqlash maqsad qilingan. Tadqiqot sifatli va miqdoriy yondashuvlarga asoslanib, quyidagi metodlar qo‘llanildi. Birinchidan, taqqoslash usuli yordamida rivojlangan mamlakatlar va O‘zbekistonning kichik biznes sohasidagi raqamli texnologiyalarni joriy etish tajribasi solishtirildi. Bu orqali iqtisodiy, texnologik va huquqiy jihatdan mavjud farqlar hamda o‘xshashliklar aniqlashga harakat qilindi. Ikkinchidan, ekspert so‘rovnomasi va intervyu usuli qo‘llanilib, O‘zbekistonda kichik biznes bilan shug‘ullanayotgan tadbirkorlar, IT-mutaxassislar va iqtisodchilar bilan suhbatlar tashkil etildi. Ularning fikrlari asosida axborot tizimlarining joriy holati, duch kelinayotgan muammolar va raqamli transformatsiyani jadallashtirish bo‘yicha tavsiyalar shakllantirildi. Uchinchidan, statistik tahlil usuli yordamida kichik biznesning axborot texnologiyalaridan foydalanish darajasi, raqamli infratuzilma holati va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari o‘rganildi. Bu usul axborot tizimlarini integratsiyalash natijasida biznes samaradorligi qanday o‘zgarishini aniqlashga baholash imkonini berdi. Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda kichik biznesning axborot tizimlariga integratsiyasini yanada samarali yo‘lga qo‘yish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari. Ushbu tadqiqot natijalari rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesga axborot tizimlarini integratsiyalash bo‘yicha ilg‘or tajribalar va O‘zbekistondagi holatni tahlil qilish asosida shakllantirildi. Natijalar quyidagi yo‘nalishlarda keltiriladi: 1) axborot tizimlarini joriy etish darajasi, 2) iqtisodiy samaradorlik, 3) duch kelinayotgan muammolar va 4) O‘zbekistonda tatbiq etish imkoniyatlari.

Rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesga axborot tizimlarini joriy etish darajasi. Tadqiqot davomida AQSh, Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreyada kichik biznes subyektlarining axborot tizimlaridan foydalanish darajasi tahlil qilindi. Ushbu davlatlarda kichik biznesning 92-96% qismi raqamli yechimlardan foydalanishi aniqlandi. Asosan quyidagi axborot texnologiyalari keng tarqalgan: Mijozlar bilan ishlash tizimlari (CRM) – 88%, Moliya va buxgalteriya dasturlari – 91%, Elektron tijorat platformalari – 84%, Bulutli texnologiyalar – 79%, Big Data va sun‘iy intellekt yechimlari – 65%.

1-jadval. Rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesda axborot tizimlarini joriy etish darajasi (%)

Mamlakat	CRM	Moliya dasturlari	Elektron tijorat	Bulutli texnologiya	Big Data & AI
AQSh	92	95	87	82	70
Germaniya	89	93	85	78	68
Yaponiya	86	89	82	75	62
Janubiy Koreya	85	88	81	77	60

2. O‘zbekistonda kichik biznesda axborot tizimlaridan foydalanish darajasi. Tadqiqot davomida O‘zbekistondagi **500 ta kichik biznes subyekti** tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, kichik biznesda axborot tizimlarini joriy etish darajasi hali past bo‘lib, o‘rtacha 41% ni

tashkil etdi. Eng ko‘p foydalaniladigan axborot texnologiyalari: Moliya va buxgalteriya dasturlari – 52%, Mijozlar bilan ishlash tizimlari (CRM) – 38%, Elektron tijorat platformalari – 33%, Bulutli texnologiyalar – 27%, Big Data va sun‘iy intellekt yechimlari – 18%.

² Hubner, W. (2000). SME development in countries of central Asia (Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Uzbekistan): Constraints, cultural aspects and role of international assistance. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO), 23(102), 78-50.

³ Khushmurodova, M., & Komil, U. (2023). Trends and Problems of Development of Electronic Commerce in the Republic of Uzbekistan. Journal of Law and Sustainable Development, 11(6), e1197-e1197.

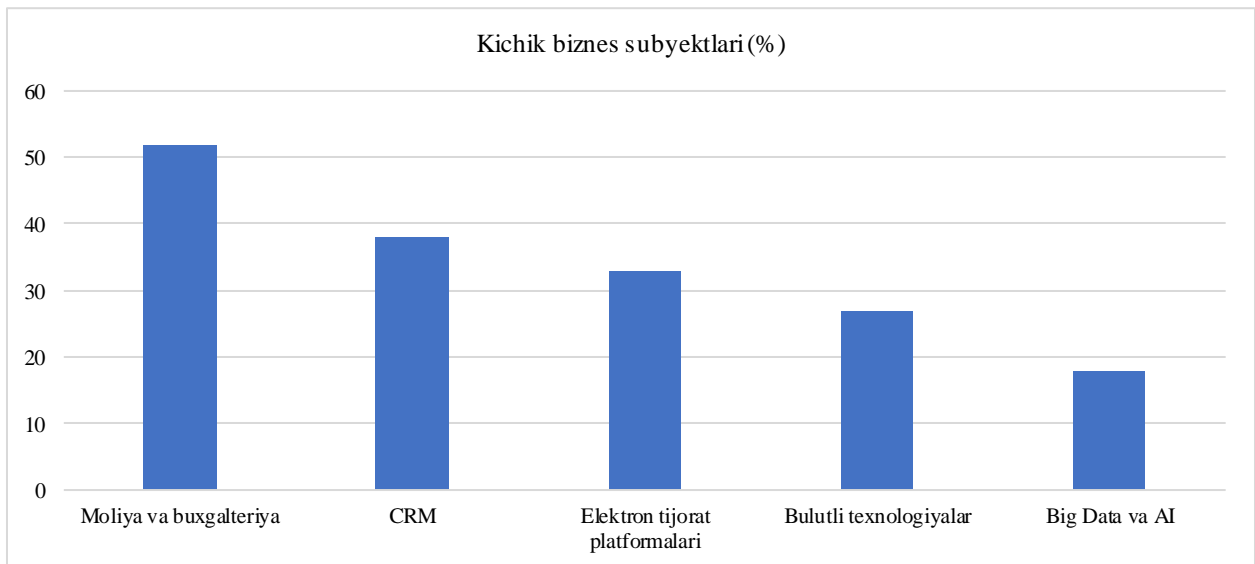
⁴ Kuldosheva, G. (2021). Challenges and opportunities of digital transformation in the public sector in transition economies: Examination of the case of Uzbekistan.

⁵ Mansur, E. (2016). Investment and market structure deployment in the implementation of enterprise value advancement: Case of Uzbekistan. Journal of Management Value and Ethics, 6(1).

⁶ Sayfutdinov, S., Khamidov, O., & Bobur, S. (2015). Implementation of up-to-date experience of the world in the tourism sector of Uzbekistan, with the current innovative technologies and adjustable suggestions: case of Uzbekistan. Academia: An International Multidisciplinary Research Journal, 5(8), 84-107.

⁷ Toktamysov, S. Z., Vekilova, A. I. Q., Gasimzade, E. E., Kurilova, A. A., & Mukhin, K. Y. (2019). Implementing the education of future entrepreneurs in developing countries: Agile integration of traditions and innovations. Journal of Entrepreneurship Education, 22(5), 1-13.

⁸ Valiyev, J., & Kotāne, I. (2024). ENHANCING THE PAYMENT SYSTEM IN UZBEKISTAN. Journal of Regional Economic and Social Development, 16, 148-162.

1-rasm. O'zbekistonda kichik biznesda axborot tizimlaridan foydalanish darajasi (%)

Ushbu natijalar O'zbekistonda kichik biznes subyektlarining hali to'liq raqamli transformatsiyadan o'tmaganligini ko'rsatmoqda.

Axborot tizimlarini joriy etishning iqtisodiy samaradorligi. Rivojlangan mamlakatlarda axborot tizimlarining kichik biznesga ta'siri quyidagicha baholandi: Ishlab chiqarish samaradorligi – 35% ga oshgan,

Xarajatlarni qisqartirish – 28%, Mijozlar sonining o'sishi – 42%, Sotuv hajmining oshishi – 37%. O'zbekistondagi kichik biznes subyektlari orasida axborot tizimlaridan foydalangan va foydalanmagan korxonalar taqqoslandi. Tadqiqot natijalari quyidagicha:

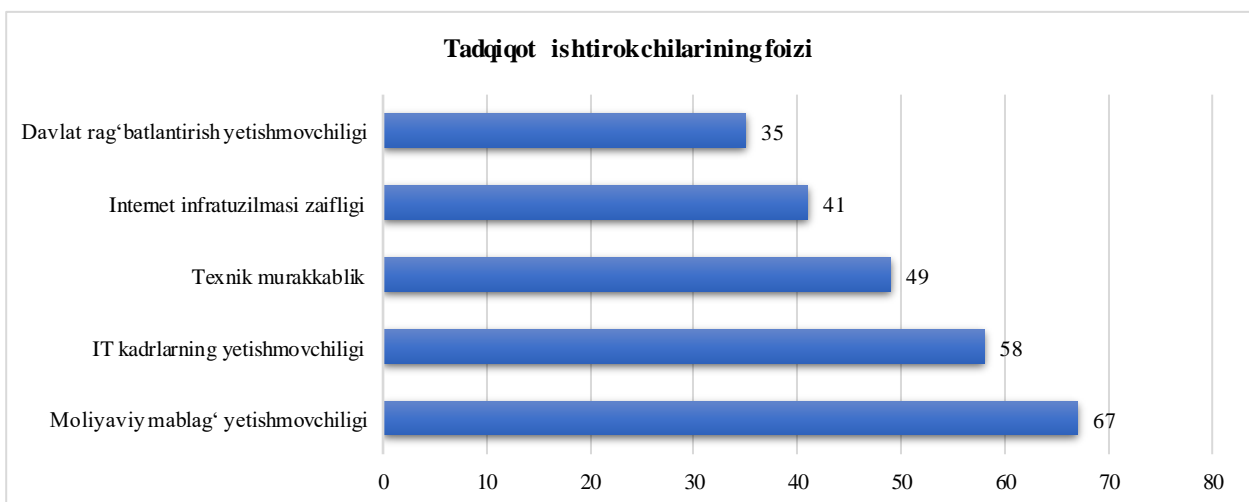
2-jadval.

Axborot tizimlari joriy etilgan va qilinmagan bizneslar natijalari (O'zbekiston, 2024)

Ko'rsatkichlar	IT ishlatilmagan bizneslar	IT ishlatilgan bizneslar
Ishlab chiqarish samaradorligi (%)	100	128
Xarajatlarni qisqartirish (%)	100	80
Mijozlar sonining o'sishi (%)	100	135
Sotuv hajmi (%)	100	140

O'zbekistonda axborot tizimlarini joriy etishda duch kelinayotgan muammolar. So'rovnoma natijalariga ko'ra, O'zbekistonda kichik biznes subyektlari axborot tizimlarini joriy etishda quyidagi asosiy muammolarga duch kelmoqda: Moliyaviy mablag' yetishmovchiligi –

67%, IT bo'yicha malakali kadrlarning yetishmasligi – 58%, Tizimlarning texnik murakkabligi – 49%, Internet infratuzilmasining yetarli emasligi – 41%, Davlat tomonidan rag'batlantirish yetishmovchiligi – 35%.

2-rasm. Axborot tizimlarini joriy etishda duch kelinayotgan asosiy muammolar (%)

O'zbekistonda axborot tizimlarini tatbiq etish imkoniyatlari. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda kichik biznesni raqamli

transformatsiya qilish uchun quyidagi chora-tadbirlar amalga oshirilishi zarur:

3-rasm. Transformatsiya qilish uchun chora-tadbirlar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesning aksariyati axborot tizimlarini keng joriy qilgan va bu ularga katta iqtisodiy samaradorlik olib kelgan. O'zbekistonda esa bu jarayon sekin kechmoqda, bunda moliyaviy, kadrlar va texnologik muammolar asosiy to'siqlar sifatida ajralib turadi. Shu sababli, kichik biznesning raqamli transformatsiyasini tezlashtirish uchun davlat va xususiy sektor tomonidan muayyan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ishlab chiqilishi lozim.

Muhokama. Rivojlangan mamlakatlarda kichik biznes subyektlari axborot texnologiyalaridan faol foydalanishi bir necha omillar bilan bog'liq. Birinchidan, raqamli infratuzilmaning yuqori darajada rivojlanganligi kichik bizneslar uchun axborot tizimlarini joriy etishni osonlashtiradi. Masalan, AQSh, Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreyada yuqori tezlikdagi internet va bulutli texnologiyalar keng tarqalgan bo'lib, kichik biznes uchun axborot tizimlarini qo'llash iqtisodiy jihatdan maqbul bo'lib qolgan. O'zbekistonda esa internet sifati va infratuzilma hali ham rivojlanish bosqichida bo'lib, kichik biznes subyektlarining bu imkoniyatlardan keng foydalana olmasligi kuzatilmoqda. Ikkinchidan, rivojlangan mamlakatlarda kichik biznes axborot texnologiyalarini joriy etishda davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimlari mavjud. Masalan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida kichik bizneslar raqamli transformatsiya uchun grant va subsidiyalarga ega bo'lishi mumkin. O'zbekistonda esa bu kabi dasturlar nisbatan cheklangan bo'lib, tadbirkorlar uchun axborot tizimlarini joriy etish yuqori xarajat talab qiladi.

Tadqiqot natijalari O'zbekistondagi kichik biznes subyektlari asosan moliyaviy qiyinchiliklar, IT mutaxassislarining yetishmovchiligi va texnologik infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi sababli axborot tizimlaridan keng foydalana olmayotganligini ko'rsatdi. So'rovnomaga natijalariga ko'ra, respondentlarning 67% moliyaviy muammolarni asosiy to'siq sifatida qayd etgan bo'lsa, IT mutaxassislarining yetishmovchiligi 58% tadbirkorlar tomonidan muammo sifatida ko'rsatildi. Shuningdek, tadbirkorlar mavjud tizimlarning murakkabligi va texnik qo'llab-quvvatlash xizmatlarining yetarlicha rivojlanmaganligini ham ta'kidladilar. Bu esa kichik biznes egalari uchun qo'shimcha qiyinchiliklar tug'diradi va ularni axborot texnologiyalaridan foydalanishdan tiyilishiga sabab bo'ladi.

Tadqiqot natijalari O'zbekistonda axborot tizimlarini joriy etish kichik biznes samaradorligini oshirishda katta rol o'ynashini ko'rsatdi. Axborot tizimlari joriy qilingan korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligi 28% ga oshgan bo'lsa, mijozlar bilan ishlash tezligi 35%

ga yaxshilangan. Buxgalteriya va moliyaviy hisobotlarni yuritish jarayonlarining avtomatlashtirilishi esa vaqt va resurslarni 40% ga tejash imkonini bergan. Bu esa O'zbekistondagi kichik biznes uchun axborot tizimlarini integratsiyalash katta iqtisodiy foyda keltirishi mumkinligini anglatadi. Shu bilan birga, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, rivojlangan mamlakatlar tajribasidan samarali foydalanish uchun bir qancha chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Xususan, kichik biznes uchun davlat tomonidan subsidiyalar ajratish, IT-mutaxassislarni tayyorlash tizimini rivojlantirish va raqamli infratuzilmani modernizatsiya qilish zarur. Agar ushbu chora-tadbirlar amalga oshirilsa, O'zbekistonda kichik biznesning raqamli transformatsiyasi sezilarli darajada jadallashadi va iqtisodiy samaradorlik oshadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesga axborot tizimlarini integratsiyalash yuqori darajada yo'lga qo'yilgan bo'lib, bu ularning iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. O'zbekistonda esa bu jarayon hali boshlang'ich bosqichda bo'lib, axborot tizimlaridan samarali foydalanish uchun bir qancha muammolarni hal qilish talab etiladi. Jumladan, raqamli infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi, IT-mutaxassislarining yetishmovchiligi, kichik biznes subyektlari uchun moliyaviy to'siqlar va texnologik bilimlarning pastligi axborot tizimlarini keng joriy etishga to'siq qilmogda. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, rivojlangan mamlakatlarda kichik bizneslar raqamli transformatsiya orqali samaradorlikni oshirishga erishgan. Xususan, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, mijozlar bilan muloqotni optimallashtirish, marketing va buxgalteriya hisobini yuritish kabi yo'nalishlarda axborot texnologiyalarining qo'llanilishi biznes rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. O'zbekistonda ham ushbu yo'nalishda aniq strategiyalar ishlab chiqilib, kichik biznesning raqamli infratuzilmasini modernizatsiya qilish zarur. Tadqiqot natijalariga ko'ra, axborot tizimlarini joriy etish kichik biznesning iqtisodiy samaradorligini oshirish bilan birga, bozorda raqobatbardoshlik darajasini ham kuchaytiradi. Shu bois, davlat tomonidan kichik biznesni raqamlashtirishga qaratilgan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish, subsidiyalar va imtiyozli kreditlar ajratish, tadbirkorlar uchun raqamli savodxonlik bo'yicha treninglar tashkil etish va IT-mutaxassislar tayyorlash tizimini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu chora-tadbirlar amalga oshirilgan taqdirda, O'zbekistonda kichik biznes subyektlari axborot tizimlaridan keng foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi va bu natijada mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Adham, K. A., Masood, A., Muhamad, N. S. A., & Senik, Z. C. (2023). Halal industry in Uzbekistan: analysis using the Viable System Model. *Kybernetes*, 53(10), 3549-3567.
2. Hubner, W. (2000). SME development in countries of central Asia (Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Uzbekistan): Constraints, cultural

aspects and role of international assistance. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO), 23(102), 78-50.

3. Khushmurodova, M., & Komil, U. (2023). Trends and Problems of Development of Electronic Commerce in the Republic of

Uzbekistan. *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(6), e1197-e1197.

4. Kuldosheva, G. (2021). Challenges and opportunities of digital transformation in the public sector in transition economies: Examination of the case of Uzbekistan.

5. Mansur, E. (2016). Investment and market structure deployment in the implementation of enterprise value advancement: Case of Uzbekistan. *Journal of Management Value and Ethics*, 6(1).

6. Sayfutdinov, S., Khamidov, O., & Bobur, S. (2015). Implementation of up-to-date experience of the world in the tourism sector of Uzbekistan, with the current innovative technologies and

adjustable suggestions: case of Uzbekistan. *Academia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 5(8), 84-107.

7. Toktamysov, S. Z., Vekilova, A. I. Q., Gasimzade, E. E., Kurilova, A. A., & Mukhin, K. Y. (2019). Implementing the education of future entrepreneurs in developing countries: Agile integration of traditions and innovations. *Journal of Entrepreneurship Education*, 22(5), 1-13.

8. Valiyev, J., & Kotāne, I. (2024). ENHANCING THE PAYMENT SYSTEM IN UZBEKISTAN. *Journal of Regional Economic and Social Development*, 16, 148-162.